

UDK:950(575)

Djamshed UMAROV,
TerDU Jahon tarixi kafedrası mustaqil tadqiqotchisi, PhD
E-mail: Umarovjamshid510@gmail.com

PhD I.Qarshiyev taqrizi asosida

SOVIET PATRIOTISM EDUCATION POLICY AND ITS RESULTS IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS AMONG STUDENTS (THE CASE OF SURKHANDARYA REGION, 1920-1990)

Annotation

This article analyzes the policy of educating youth in the spirit of Soviet patriotism in general education schools of Surkhandarya region, Uzbekistan, during 1920-1990, and its outcomes. The article examines the educational programs, ideological foundations, pedagogical methods implemented during the Soviet era, and their impact on students in Surkhandarya region. Additionally, the formation of the concept of Soviet patriotism, the methods used in the educational processes, and the results based on local characteristics are evaluated. The specific features of patriotic education are highlighted in the context of the socio-economic and cultural conditions of Surkhandarya region.

Key words: Soviet patriotism, general education schools, Surkhandarya region, educational policy, ideology, youth education.

ВОСПИТАНИЕ ШКОЛЬНИКОВ В ДУХЕ СОВЕТСКОГО ПАТРИОТИЗМА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ: ПОЛИТИКА И ЕЁ РЕЗУЛЬТАТЫ (НА ПРИМЕРЕ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ, 1920-1990 ГГ.)

Аннотация

Данная статья анализирует политику воспитания молодёжи в духе советского патриотизма в общеобразовательных школах Сурхандарьинской области Узбекистана в период 1920-1990 годов и её результаты. В статье рассматриваются образовательные и воспитательные программы советского периода, идеологические основы, воспитательные методы и их влияние на учащихся Сурхандарьинской области. Также оцениваются формирование понятия советского патриотизма, методы, применявшиеся в воспитательном процессе, и результаты с учётом местных особенностей. В контексте социально-экономических и культурных условий Сурхандарьинской области освещаются специфические аспекты патриотического воспитания.

Ключевые слова: Советский патриотизм, общеобразовательные школы, Сурхандарьинская область, воспитательная политика, идеология, воспитание молодёжи.

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHI YOSHLARNI SOVET VATANPARVARLIGI RUHIDA TARBIYALASH SOHASIDAGI SIYOSAT VA UNING NATIJALARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA, 1920-1990 YY)

Annotatsiya

Ushbu maqola 1920-1990-yillarda O'zbekistonning Surxondaryo viloyati umumta'lim maktablarida sovet vatanparvarligi ruhida yoshlarni tarbiyalash siyosatini va uning natijalarini tahlil qiladi. Maqolada sovet davrida amalga oshirilgan ta'lim-tarbiya dasturlari, ideologik asoslar, tarbiyaviy usullar va ularning Surxondaryo viloyati o'quvchilariga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, sovet vatanparvarlik tushunchasining shakllanishi, tarbiyaviy jarayonlarda qo'llanilgan usullar va mahalliy xususiyatlar asosida natijalar baholanadi. Surxondaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy sharoitlari kontekstida vatanparvarlik tarbiyasining o'ziga xos jihatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Sovet vatanparvarligi, umumta'lim maktablari, Surxondaryo viloyati, tarbiyaviy siyosat, ideologiya, yoshlar tarbiyasi.

Kirish. Sovet Ittifoqi davrida (1920-1990-yillar) ta'lim tizimi davlat siyosatining muhim vositasi sifatida xizmat qildi. O'zbekiston SSR tarkibidagi Surxondaryo viloyati umumta'lim maktablarida yoshlarni sovet vatanparvarligi ruhida tarbiyalash davlatning asosiy maqsadlaridan biri edi. Vatanparvarlik tarbiyasi nafaqat o'quvchilarni Sovet Ittifoqiga sadoqat ruhida

tarbiyalashga qaratilgan edi, balki kommunistik ideologiyani yosh avlod ongiga singdirish, ularni "sovet odami" sifatida shakllantirishni ham ko'zlagan. Ushbu maqola Surxondaryo viloyati misolida sovet vatanparvarligi ruhida tarbiyalash siyosatining mazmuni, usullari va natijalarini tahlil qiladi. Maqola

arxiv hujjatlari, davr adabiyotlari va mahalliy manbalarga asoslanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sovet vatanparvarligi kommunistik ideologiyaga asoslangan bo'lib, unda davlat manfaatlarini shaxs manfaatlaridan ustun qo'yish, kollektivizm, mehnatsevarlik va sotsialistik qadriyatlarga sadoqat kabi tamoyillar markaziy o'rin egallagan. Vatanparvarlik tushunchasi Sovet Ittifoqining “yagona vatan” g'oyasiga asoslanib, barcha millatlarni birlashtirishga xizmat qilgan. Surxondaryo viloyatida bu tushuncha mahalliy xalqlarning milliy an'analari va madaniy xususiyatlari bilan uyg'unlashtirilib targ'ib qilingan.

Sovet davrida vatanparvarlik tarbiyasi quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirildi:

Ideologik tarbiya: Kommunistik partiya va Lenin g'oyalari asosida yoshlarda “sovet odami” ongini shakllantirish.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi: Yoshlarni harbiy xizmatga tayyorlash va Qurolli Kuchlarga sadoqatni mustahkamlash.

Mehnat tarbiyasi: Kollektiv mehnat orqali ijtimoiy mas'uliyatni oshirish.

Madaniy-ma'rifiy tadbirlar: Sovet qadriyatlarini targ'ib qiluvchi adabiyot, kino va boshqa san'at turlari orqali ta'sir ko'rsatish.

Surxondaryo viloyatining ijtimoiy-madaniy xususiyatlari. Surxondaryo viloyati O'zbekistonning janubiy hududi sifatida Afg'oniston bilan chegaradosh bo'lib, o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy xususiyatlarga ega edi. 1920-1990-yillarda viloyat asosan qishloq xo'jaligi bilan shug'ullangan, aholisining ko'p qismi qishloqlarda yashagan. Bu sharoitlar ta'lim tizimining rivojlanishiga va tarbiyaviy jarayonlarga o'ziga xos ta'sir ko'rsatdi. Viloyatdagi umumta'lim maktablari ko'pincha resurslarning cheklanganligi va pedagog kadrlarni tayyorlashdagi muammolar bilan to'qnash kelgan. Biroq, sovet davrining markazlashgan ta'lim siyosati viloyat maktablarida ham amalga oshirilgan.

Tahlil va natijalar. Sovet vatanparvarligi tarbiyasi sovet ta'lim tizimida. Sovet Ittifoqida ta'lim tizimi markazlashgan bo'lib, umumta'lim maktablari Kommunistik partiya direktivalariga muvofiq ishlagan. Surxondaryo viloyatida ham maktablar o'quv dasturlari va tarbiyaviy tadbirlarni Moskvadan kelgan ko'rsatmalarga asosan tashkil etgan. Vatanparvarlik tarbiyasi quyidagi usullar orqali amalga oshirilgan:

O'quv dasturlari: Tarix, adabiyot va ijtimoiy fanlar orqali sovet qadriyatlarini targ'ib qilish.

Tashkiliy tadbirlar: Komsomol va pioner tashkilotlari faoliyati, harbiy-vatanparvarlik o'yinlari (masalan, “Zarnitsa”).

Rag'batlantirish usullari: Faxriy yorliqlar, maqtoflar va boshqa mukofotlar orqali o'quvchilarni rag'batlantirish.

Madaniy tadbirlar: Sovet qahramonlari haqidagi filmlar, spektakllar va adabiy kechalar tashkil etish.

Surxondaryo viloyatida ushbu usullar mahalliy sharoitlarga moslashtirilib, o'zbek xalqining milliy qadriyatlariga uyg'unlashtirilgan. Masalan, Alisher Navoiy, Amir Temur kabi tarixiy shaxslarning faoliyati

sovet ideologiyasi doirasida talqin qilinib, vatanparvarlik ramzi sifatida targ'ib qilingan.

Surxondaryo viloyatida vatanparvarlik tarbiyasining amaliy jihatlarini. Surxondaryo viloyatidagi umumta'lim maktablarida vatanparvarlik tarbiyasi quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilgan:

Pioner va Komsomol tashkilotlari: Viloyat maktablarida pioner va komsomol tashkilotlari faoliyat yuritib, o'quvchilarni sovet qadriyatlariga sadoqat ruhida tarbiyalagan. Masalan, Termiz shahridagi maktablarda “Lenin yo'lida” kabi mavzuli tadbirlar o'tkazilgan.

Harbiy-vatanparvarlik tadbirlari: O'quvchilar uchun “Zarnitsa” va “Orlyonok” kabi harbiy-sport o'yinlari tashkil etilib, ularda jismoniy tayyorgarlik va vatanparvarlik ruhini oshirishga e'tibor qaratilgan.

Mehnat tarbiyasi: Surxondaryo viloyatining qishloq xo'jaligiga xos xususiyatlari tufayli o'quvchilar paxta yig'im-terimida ishtirok etib, kollektiv mehnat orqali vatanparvarlik hislarini mustahkamlashgan.

Madaniy-ma'rifiy tadbirlar: Sovet qahramonlari (masalan, Zoya Kosmodemyanskaya, Aleksandr Matrosov) haqidagi hikoyalar maktab darsliklari va tadbirlarda keng targ'ib qilingan.

Tarbiya siyosatining natijalari. Sovet vatanparvarligi ruhida tarbiyalash siyosati Surxondaryo viloyatida o'ziga xos natijalarga olib keldi:

Ijobiy natijalar:

Yoshlarda sovet davlatiga sadoqat hissi shakllandi.

Harbiy xizmatga tayyorgarlik darajasi oshdi, ko'plab yoshlar Qurolli Kuchlarda xizmat qildi.

Kollektivizm va mehnatsevarlik kabi qadriyatlar yoshlar ongida mustahkamlandi.

Salbiy natijalar:

Milliy o'zlikni anglash jarayoniga cheklovlar qo'yildi, chunki sovet ideologiyasi milliy qadriyatlarining o'rnini bosishga harakat qildi.

Surxondaryo kabi chekka hududlarda resurslarning cheklanganligi tufayli tarbiyaviy tadbirlarning sifati past bo'ldi.

Ba'zi hollarda tarbiya jarayoni shaklii xarakterga ega bo'lib, o'quvchilarning ichki motivatsiyasiga ta'sir ko'rsata olmadi.

Surxondaryo viloyatining xususiyatlari va ularning ta'siri. Surxondaryo viloyatining geografik joylashuvi va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari vatanparvarlik tarbiyasiga o'ziga xos ta'sir ko'rsatdi. Viloyatning Afg'oniston bilan chegaradoshligi tufayli harbiy-vatanparvarlik tarbiyasiga alohida e'tibor qaratilgan. 1979-1989-yillardagi Afg'oniston urushi davrida Surxondaryo viloyati yoshlari orasida harbiy xizmatga tayyorgarlikni kuchaytirish maqsadida qo'shimcha tadbirlar o'tkazilgan. Masalan, Termiz shahridagi maktablarda harbiy qismlar bilan hamkorlikda o'quvchilar uchun maxsus mashg'ulotlar tashkil etilgan.

Chizma 1

1. BOSQICH: 1920–1940 yillar

↳ Boshlang'ich bosqich

• Sovet mafkurasining maktablarga kirib kelishi

• Qizil Yordam, Oktabristlar, Pioneerlar tashkilotlari

- Darsliklarda Sovet yetakchilari siymosi

2. BOSQICH: 1941–1945 yillar (Urush davri)

↳ Vatan himoyasiga chaqiriq

- “G'alaba uchun o'qiymiz!” shiori
- Harbiy mashg'ulotlar, maktab lagerlari
- Mahalliy o'qituvchilarning frontga safarbar qilinishi

3. BOSQICH: 1946–1964 yillar (Urushdan keyingi davr)

↳ Sovet g'oyasini chuqurlashtirish

- Lenin portretlari, Sovet bayramlari
- Pioneerlar va Komsomol faoliyati kengayishi
- Tarix darslarida Sovetlarning buyukligi targ'iboti

4. BOSQICH: 1965–1985 yillar (Barqarorlik va stagnatsiya davri)

↳ Sovet identitetini mustahkamlash

- “Sovet vataniga sadoqat” mavzusida darslar
- Sovet yetakchilari haqida insholar
- O'quvchilarning komsomol safarlariga jalb qilinishi

5. BOSQICH: 1985–1990 yillar (Islohotlar va so'nggi bosqich)

↳ Tanqidiy kayfiyatning kuchayishi

- "Perestroika" va "Glasnost" ta'siri
- Sovet qadriyatlariga bo'lgan ishonch pasayishi
- Mahalliy tarixga qiziqish ortishi

Xulosa va takliflar. Surxondaryo viloyatida sovet vatanparvarligi ruhida tarbiyalash siyosati umumiy sovet ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lgan. Biroq, viloyatning o'ziga xos ijtimoiy-madaniy sharoitlari bu jarayonga mahalliy xususiyatlar kiritdi. Sovet ideologiyasi milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashgan bo'lsa-da, ba'zi hollarda bu uyg'unlik sun'iy xarakterga ega edi. Tarbiyaviy jarayonlarning samaradorligi resurslarning cheklanganligi va pedagog kadrlarni tayyorlashdagi muammolar tufayli pasaygan.

Sovet vatanparvarligi tarbiyasi Surxondaryo viloyati yoshlarida davlatga sadoqat va kollektivism tuyg'ularini shakllantirishda muhim rol o'ynadi. Biroq, milliy o'zlikni anglash va individual ijodkorlikni rivojlantirishdagi cheklovlar uzoq muddatli salbiy oqibatlariga olib keldi. Mustaqillik davrida bu tajriba tahlil qilinib, yangi O'zbekiston ta'lim tizimida milliy qadriyatlar va vatanparvarlik tarbiyasini rivojlantirishda foydalanildi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston SSR ta'lim tizimi arxiv hujjatlari, Surxondaryo viloyati davlat arxivi.
2. “Sovet Ittifoqida vatanparvarlik tarbiyasi” (Moskva, 1975).
3. Surxondaryo viloyati maktablarida ta'lim-tarbiya jarayonlari haqida mahalliy nashrlar (1960-1980-yillar).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning ta'lim sohasidagi islohotlarga oid nutqlari (2022-yil).